

WISAR

KUMKARÉ ZUN, KARI O DÉM ZAZU.
(ZAZA DİL, KÜLTÜR VE TARİH DERNEĞİ)

Eserin sahibi:

ZAZA DİL KÜLTÜR VE TARİH DERNEĞİ

Wısar Dergisi : **ISSN - 0106218**

www.zazadilder.org

info@zazadilder.com / wisardergisi@hotmail.com / wisardergisi@gmail.com

ZAZA DİL KÜLTÜR VE TARİH DERNEĞİ

WISAR Umaré hirin – 3 - 2019

Wahar Yı : Kuımkaré Zun, Karı o Dém Zazun
(Zaza Dil Kültür ve Tarih Derneği)

Editör: Muırad Kéy Qasun

REDAKTE: ibrahim BUKAN / Mahmut BUYANKARA / Murad PINAR

Cé Ma (adres) : Mehxlé -inönü, Kuçé -şışli, Bun -Işık, umarı –no: 1/2 ÇOLİG.
(İnönü Mah. Şışli Sokak Işık Apt. No:1/2 Bingöl)

İMTİYÂZ SAHİBİ: ZAZA DİL, KÜLTÜR VE TARİH DERNEĞİ

Kumkaré niştış, éşken niştun şıma raştik

(Gönderilen yazılarda dernek yayın kurulu değişiklik yapabilir).

Her niştkar niştun xııra mesuıl. (Yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir).

ZAZA DİL, ÜLTÜR VE TARİH DERNEĞİ

Halk Bankası Bingöl Şubesi Hesap No:

İBAN: TR 80 0001 2009 6350 0016 0001 04

TL. Hesabı :16 00 0104

USD hesabı :58 000 175

EURO hesabı :58 000 176

Ziraat Bankası Bingöl Şubesi Hesap No:

İBAN: TR75 0001 0003 0264 3291 0350 01

TL. Hesabı: (302) 643 291 03-5001

USD hesabı: 643 291 03-5002

EURO hesabı: 643 291 03-5003

Bıwunin, bınuisin, bıdin wendış.

Nuıştış cé (yazışma adersi.)

info@zazadilder.com

wisardergisi@gmail.com

wisardergisi@hotmail.com

www.zazadilder.ogr

Ax Hayi hayi hayiii

Êylê gidi derdo hxeyrun derdo
Perin mı qerpalo mı tê serdo
Êrê tı hxesikê mı niyi tı mı verdo
Ax! emun emun kuilo derdooo.

Hiiiiiiiiiiii
Derde duinya barê mino
Yo alaz kota ciğer mino

Erê Wilay!
Şew o ruej ez hxeliyen Semêd tuiwo
Ez bernenno semêd tuiwo
Ax! derdo derdo dert giruno"

Êyla tı ha guni ez ha bermenna
Êyla betêr şar siyi "tı" bestena
Êyla wa çim tui mir wêşib
Ez mal duinya pê sekenno
Ez mal duinya qe nigenaaa
Eman eman derdo yeman.

Hiiiiiiiiiiii
Erê bejnê tui munena "qumê" lêmi
Sarê tui buor narê lêni (quma gêmîn)
Tui in cun "puiyna" eizewwêyid.
mun emun derde duinyaaa

Ahiy ahîy ahîy wax

Erê "dela zerin" tui sinena
Yariyê pêşi tui xapinena
Wilay hxeya yo ruej bîb ya çimu sia nikenena.
Emun emun derde duinya.

Erê hun mı yeno der mı geno
Erê dueşek bia ez hxel qêldieno
Erê wilay!
Waxtunig ez ê çimun tuê siu nivîn ez teqeno
Ez hxelyeno ez hxemyeno
Ax aman neman derd girunooo.

Mehmet Hanifi Hasnoğlu (zeki BÜRKEK)
(raştkerdiş yı: İbrahim BUKAN)

DERSÉ ZAZAKİ / ZAMUN SER

	<i>salise</i>	<i>saniye</i>	<i>dakika</i>	<i>an</i>	<i>vakit</i>	<i>vakit"</i>	<i>zaman</i>	<i>Yüz yıl</i>	<i>Bin yıl</i>
1	liç	lehxza	deqa	hxel	waxt	mıhxal	zamu	dem	hın
2		nıh		hema	Waqıt	Waxt		Eısır	Hxezar ser
3				Gké	Hxel	zamu		Se ser	
4				cad	mıhxal			Demsar	Hınsar

Nér : İna hxel ikab şı / bınék cuaver şı / bınéna şın / şıb / şıyayo / şın / şiu / wa şior / wa şier / nişın / wa nişior / wiz şın /

May : İna hxel ikab şı / bınék cuaver şı / bınéna şına / şıb / şıyayéya / şına / wa şier / nişına / wa nişor / şiin / ya şiin / yaz şına /

Zafti : İna hxel ikab şı / bınék cuaver şı / bınéna şın / yı şıb / şıyayé / şiin / wa şier / wa nişér / şiin / yı şın / yiz şın /

Néri : Cad şı / iké şı / aya hxel ujab / bınéna yen / bınék cuaver şı / cuapé viraz / hxelna şı / waxtéğ yiz vatin /

Maytı : cad şı / iké şı / aya hxel ujaab / bınéna yena / bınék cuaver şı / cuapé viraz / hxelna şı / waxtéğ yéz vatin /

Zafti : cad şii / iké şı / aya hxel ujaab / bınéna yén / bınék cuaver şii / cuapé virazin / hxelna şierin / waxtéğ yıniz vatin /

<i>önce</i>	<i>sonra</i>	<i>önceleri</i>	<i>geçen</i>	<i>şimdi</i>	<i>hemen</i>	<i>Şu an</i>	Hiçbir zaman
cuaver	cuapé	Hé vér	Hé pé	iké	cad	İna lehxza	Qet
vér	Bad	Ewil vér	Ya ruéj	İna hxel	iké	İna lehxza	Yo waxtiz
	bajyé	Waxt vér	Ya Géw	hema			
				cad			

<i>hemen</i>	<i>şimdi</i>	<i>O an</i>	<i>Az önce</i>	<i>birazdan</i>	<i>Biraz önce</i>	<i>Daha sonra</i>	<i>Az sonra</i>	<i>Bir vakitler</i>
cad	iké	Aya hxel	Hxela bin	binéna	cuaver	Cuapé	Hxelİna	Waxtéğ-
			Bınék cuaver	hxelna	Bınék cuaver	Bınek cuapé	Hxelé-	zamunék
				Bıné cuaver	binéna			

- QİMÉT HXEL BIZUN YAZ YO ZÉRİNA!

ZAMUN SER

hxel	Ina hxel / aya hxel / hxelna	Zamunig ho tedi/ zamun vierti / zamunig yen	Tedi, hera, nizdi
ike	Iké / hema / cad	zamun newi. Zamunig ma hé tedi.	Zamunig ma hé Tedi
vierti	Cuaver	Zamun vierto. zamun hera	hera
ver	cuapé	Zamunig yen- zamun hera	hera
ver	Binéna / binékna	Zamunig yen nizdi.	nizdi
vierti	Hxella bin	Binék cuaver. Zamun vierti . vierto nizdi	nizdi
ver	Hxelna,	Binéna. Zamunig yen- nizdi	nizdi
vierti	Binék cuaver	Zamun vierti- nizdi	nizdi
ver	Binék cuapé	Zamunig yen- nizdi	nizdi
Hxévér	Cuaver	Zamunig viert	Hera

VÉJYEKI : TÜREMIŞ ZAMİR

ğunig/k	Akşam"ki"	ğun-ek, -ik	-eg, -ek -ig, -ik,	
Viziéng -	Dün"kü"	Vizér-ig	-ig, -ig	
Kesik/g -	kimileri / kimiki	Kes- ik/g	-ig, -ig, -ik, - ik,	
Halbuki --	Halbu"ki	Hal-bu-ki Hal- bı-ki	-ki, -	
Çoyek --	kimisi, kimse	Ço-yek	-yeg, -yek,	
Yoyék/g -	birileri	Yo-yek, yo- yig	-yeg, -yek, -yék, -yig,	
Yéw --	birileri, birisi	y-é-w	-é-, -éw,	
Kumig/k-	kim ki	Kum-ig, kum-ik	-ig, -ik,	
Awig--	o ki	Aw-ig	-ig	
Yo yek -	birisi	Yo -yek	-yek, -yék, -yık	
Çéw-- ---	kimse	Ç-é-w	-é-, -éw,	
Kes-----	kişi, kimse	kes	-	May- nér
Kes'éka	Kişi olan (dişil)	Kes-a, keséka	-a, -é-ka	may
Yo kesék	birileri	Yo kes-ék	Yo, -ék,	ğéwi
Çog- çoga	Biri	Ço-g-ga	-g, -ga,	herayın

<i>akşamki</i>	<i>dünkü</i>	<i>halbuki</i>	<i>kimisi</i>	<i>birileri</i>	<i>Kim ki</i>	<i>O ki</i>	<i>birisi</i>	<i>kimse</i>	<i>Kişi, kim-</i>
ğunig/ k	vizérig	halbıki	Yoyek/g	yéw	Kumig/ k	awig	Yo yek	ço	Kes
ğunig	vizérig	welakin	yoyék	yéwu	kunig	ayag	yéw	çéw	Aw
Gunra	vizérna		çéwég	yéwin		ayig			Ay/in
Gunın	vizérin		çoyék						Ayalé
			Tayék						ayın

<i>geldi</i>		<i>gelmiş</i>	<i>Gelmiş olma</i>	<i>Gelmiş i(çoğul)</i>	<i>gelir</i>	<i>gelmez</i>	<i>geliyor</i>	
néri	<i>gelmişti</i>							<i>geliyor-</i>
umı	umıb	Umo?/ umı	Umayo- umayın	Uméb /	Yen /	niyen	Ho yen	Wı umén
mayi								
umé	uméb	uméya	umayéb	uméb	yena	niyena	ha yena	Ya
		Uméb?	umayéya					
		uméb						
Zafi	uméb	Uméy	umayéy	Uméb	yén	niyén	Hé yén	Yı umén
nie	nié	niumıb	niuméb	niuméb				
	niumo					Niumo / Niuméya Niumé		

nérti: umı, umıb, umo, umén, wı umayo. Yen, niyen,

Mayti : umé, uméb, uméya, ya umén. Yena, niyena,

Zafti : yı, umé, yı uméb, yı uméy, yı umayéy. Yén, niyén,

Mıhxalıg umı / mıhxalıg ya umé / mıhxalıg yı umé :

Waxtunig umı tira vaj! /- waxtın / wwaxtıra şı

Waxtunig umé yéra vaj! /- waxtına / waxtıra şıya

Waxtunig umé yınra vaj! /- waxtın / waxtıra (yı) şıy

Dapırı şı / unt şı / kot ceğdı şı / wırıştwe şı -'ı'

(yé) Da pırı şı / unt şı / (ya) kot ceğdı şı / wıırıştwe şı -'ı'

(yın) Dapırı şı / unt şı/y / (yı) kot ceğdı şı/y/ wıırıştwe şı -'ı'

Zazakid wendiş reqemu.

YO	DI	HİRİ	ÇIHAR	PUNC	ŞEŞ	HOT	HEŞT	NO	DES
JU	DU	HİR	ÇAR					NEW	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
YUNDES	DUIYES	HİRYES	ÇAHRYES	PUNCIYES	ŞİYES	HOTYES	HÉŞTİYES	NÉWYES	VİST
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
VST YO	VİST DI	VİST HİRİ	VİST ÇIHAR	VİST PUNC	HİRİS YO	HİRİS DI	HİRİS HİRİ	ÇORAS YO	ÇORAS DI
21	22	23	24	25	31	32	33	41	42
VİST	HİRİS	ÇORAS	PUNCAS	ŞEŞT	HOTAY	HEŞTAY	NEWAY	SE	SO DES
20	30	40	50	60	70	80	90	100	110
SE	DİSÉ	HİRSE	ÇARSÉ	PUNSE	ŞESE	HOTSÉ	HEŞTSE	NOSE	HXEZAR
100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000
DES HXEZAR	SE HXEZAR	PUNSE HXEZAR	MİLYUN YO MİL-YUN	DES MİL-YUN	SE MİLYUN	YO MİLYAR	TİRLİYON	QATIR-LİYON	SATIRLIYON
10.000	100.000	500.000	1.000.000	10.000.000	100.000.000	1.000.000.000	1. ....(.12)	1. ....(.15)	1. ....(.18)

Hxel yena vıl awknena

Hxel yena kera sawnena

Hxel xuid mıxhal hxewelnena

Hxel waxtir ceğd uncena

Hxel yena hxel ser hxewliyena waxt ser
Waxt yen waxt ser şın qéldiyen eimir ser
Ruej guiryen aşm ser qelden serru ser.
Guiri yen guiri ser juiyen şın hxeyat ser

VIRAŞTİŞ YI: İbrahim BUKAN

21 SIBAT 2018 Ruéj zun dadi serra kuimkaré zun zazund yo xewat virazyä. Ina xewaté zun dadi ser yo diyari umi wendiş o derheq zun ser yo zunayı diya. Derheq zun dadi ser, ayag duinyad virazyawa ayé seriz yo malumat diya. Piayitiyé Miletun Duinya Zunengi, Dozilim o Karı, kuimdari (Birleşmiş Miletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)- (UNESCO) sere 1999'ıd gemdarid zunig he duibiyad qal bën, yın ser yo qerar guiret. O in qerar serra in ruej duinyad "ruéj zun dadi" "ewlı bı. O dı hxezar'ria péz ruéj zun dadi hin ho bunbarek biyen.

Sere 2009'ıd zunu ser (UNESCO) yo diyari da. In diyaré (UNESCO)'od, tuirkıad des heşt (18) hxew zun hé tehlikidé, hin hé bën vın. Niun in zunund zun zazakiz tedı zıkır bı. Vıjartiyé (UNESCO)'ra gueri, in şıyayışra zun zazaki niun çan des serund ben vın, miren.

Kuimkaré zun kare zazun ina semed serra ha zun o kare şar xuir wıharti kena o ha wıyar karı o zun xui véjyena. Vu-na wa zun ma pa mawa bıjuıy. Şar zazu, wa zun, karı, eidet o diye xuiwo verini wıharti bıkir, wa xuid bıxuin. Zun zazaki Mazré Buetun (Mezepotamyä) o Dadungar (Anadolu) 'ıd zun en qadim yo zun. Şar zazu gera zun xuir wıharti bıkir o wıhar zun xui véj. Ér ri aird ser nizdiyé 7-8 hxezaru zun ho yen qalkerdış. İn zununra nizdiyé dı hxezar punsé hxew zun hé tehlikidé. O in zununra yo zuz zazakiya. Mırçıka ha pé zun xui juiyena, cunin pior hé pé zun xui cuiyén o pé zun xui karen. Zun maz ho mara wıharti wazen. ma zun xuir wıharti bıkir wa zun maz merguné ina duinyad zerguinıb o wa renguné xui nişu bıd. Zun yo daye Huma'yo. In daye Huma'y ma gere xuid bıxeweln. O ma gere bıxeweln bıd qıjun xui.

- ◆ **“IRF O EIDÉT YO MİLET HO ZUN YÉDO!”**
- ◆ **“YO MİLET PA ĞERÉF XUIWA MİLETA”**
- ◆ **“EİSİL NESİLRA YEN, NESİL KARİRA!”**
- ◆ **“AQIL TENG KARM SARÉ XUIWO!”**

DAYÉ!

Daye! Dayiké mî! Tî seg şiya axrent.
Ez qij biu, nehşî biu o wext.
Bubié miz, ya ruéj umî tui het
Ma pior ujad yén pie het
Daye! Ruejé qiyumet.
Ma zaf bedliyé daye!

Tî zuna ma kot çî hxal!
Ma bi zengin, bi wîhar mal.
Ké yo binu nişin
Nikén yo dî xeber o dî qal.
Rueşunundiz nişin,
Nie ké aaap, niez ké xal.

Tui bastieq dén,
Gurétin pérjuin o serad.
Tui tirki nizunén
Zaf vay ruetin tui, çerçi qad.
Tui dén ma,
Zaffiz ré tuir niméndin yo hxebé zad.
Ma iké hé luquntud wén.
Daye!
Şin hxetaaan çiré yad.
Dêrd ez kerda piir! Tî zaaaf kuena mî vir.

Ço, iké nie bar ken hér,
Nie nişen qatir.
Nie kincû, nie firaqu şuen pé desta ér.
Nie toq nunser, nie alawén mir.
Kêrd estiraq vera, texté xuiwo tir
Daye!
Tui sêni dest kuj kerd pil?
Tî zaaaf kuena mî vir!

Ço, iké nie yega rumen nie kéber.
Nie pérjin kén, nie virazén çarber.
Paştîe tura misafirir akerdîb ber
Daye!
Zaaaf qalé tui kerd Eimé mîna dilber.

Tui balişna dén ma
Kerra nén xui bérzina.
Ço iké, nie kinc kul ken!
Nie la ken dérzina.
Nie adir kén we,
Nie awk kén germîn,
Pé qazunia.
Bué kota zere ma!
Doxtoriz nie zuna
Daye!
Dêrd ez kerda piir! Tî zaf kuena mî vir.

Ço, iké zé tui nizun viraz keli.
Tui, destun xura viraştin pîlas o galî.
Zazaki qal nikén,
Kuén ra hxetuuun yerî.
Daye!
Vév vistuirira vun —gel buraya hele!!
Dêrd ez kerda piir! Tî zaf kuena mî vir.

Tui, nun kuirek wêrdin, dén ma nun ğeli.
Iké, nun purno sipie, hé erzén derî.
Bi unbaz yo binu, Pising o merî.
Daye!
Ez, şiér kumir bikir gerî.

Dêrd ez kerda
piir! Tî zaf kuena
mî vir.

Weta yo cumierd bumén se, tui xui dén per.
Iké erme dun mar, ma pé ser dun eir.
Ço nişken xui tiod, sênig mase kuena tuer.
Ma, nieftun qal bıkır!
Daye!
Ma, bi lal, Ma bi ker.
Dêrd ez kerda piir! Tî zaf kuena mî vir.

Hatat ma girot, Cınawır o hxeşu!
Iké, qij niftun şiér tevera bigér rueşu.
Tui, pizé ma kerdin-de, Sérsiway, taştıra şu.
Mî, zaf ré di
Daye!
Tî, kotin ra véşu.
Ez qehxriyen! Tarid bermen!
Biya zé geju.
Dêrd ez kerda piir!
Daye! Tî, zaf kuena mî vir.

Ma, wiraştin kalo pir, şin gérén gawun.
Diyen wısar, zaf varén varun.
Umén aşmé guilun, ma şin waru.
İnsu, iké unién yo binunra zé maru.
Daye!
Dêrd ez kerda piir! Tî, zaf kuena mî vir.

Tu, kaşuna gezi çinén lér bin.
Ma, iké wén, cem bén, xui eirra lér kén.
Ma, zénginu dehqwet kén, feqiru xui vir kén
Daye!
Vaar, newı véjé hakun nehşenu kén
Dêrd zaf daye! Kum vaj kum nivaj.
Pé awka germîn gén desmaj
Ma zaf xapiné daye! Pé hxaj, pé nımaj.
Co, gueştari niken daye!
Ez, şiér dêrd xui cir vaj!
Ez teqen, ez fatsiyen!
Daye!
Dêrd ez kerda piir! Tî zaf kuena mî vir.

Mahmut ATAŞ

Biyunseré Ebubekir PAMUKÇU

Ebubekir PAMUKÇU Kum?

Seré 02.04.1946'ıd Diyarbekır Çermik dewé Budaran'ıd umı duinya. Eısas biyayış yı 1947 o. 1964 „ıd qezé dicla“d mektéb qıji, mektéb eıwıl wend. Waxtunıg mektéb eıwıl qédna hotıyes (17) serrınıb. Numé dadiyé yı, Hava. Numé buabié yı, kemal. Pa kuılét kiyıya duiyes tén yo kiyıb. 1964 -1966 serrund bacar Uşak qezé Karahalı dewé Karayakuplu ına dewıd dest kerd meğlemtiyé eıwıl. 1966 1967 Erzingun'ıd bı esker o eskerıddız eskerunir meğlemti kerd.

Bad eskeréya péy 1967 – 69 „ıd Saqarya – qezé Geyve dewé Şahin'ıd meğlemé xui dewum kerd. 1969 – 1976 bénté in serrund İstanbul qezé şıšli dewé Karamandere“d mektéb eıwılid meğlemti kerd. 1976 ına serrıd tayin yı véjya Dersim qezé Munzur (ovacık). İkad mektéb kotid meğlemtiyé rumıt.

(1974) ına serrıd derheq nuiştun yı serra mehxkema hot sér nim xuıkım da cı. In xuıkım serra mehxkema dı sér teverkerde diya cı o şawıt bacar Afyon. Aya serrıd eıf véjya wuız mehxkemara vera diya. Péd şı dersim qezé Munzur. Wasfé xui dewum kerd. La hxuıkmat cı nigéra. Guıret bin çım, eziyet da cı. Berd diyarbekır ujad eziyet dacı. Hirı aşm tepıştı mend. Cuapé veradiya. Péd gera a, huné şı Dersim qezé Munzur. Ujera rumıt bajar Van. Qumé yı o unbazun yı niverda şior Van. Yın yıra va “ına tur yo kaya! Hé gérén tui vinik” ın vatiş yın serra wasfé xui meğlemti verada. Hirı Qij xui pa ciniya gurét barkerd şı İstanbul. Yo çan duénim ikad puelesu guıret bin çım. O xélek zehxmet di. Bin zehxmetid hirı çağ yı şike.

Munzurıd dest kerd zun zazakir. “Qalçik zazaki - tirki” ser yo nuiştı vıraşt. In nuişté xui nivet. 1981 nuişté xui véşné o nuiştiz p ayına véşniya. İstanbulid idare xui ser “piyad o yo “kütüpxumıd” gurund xéwtiya. 1983 payiz ına serrıd xet vért şı tever. Şı İsveç. Cuapé qij xui gurét xuihet.

Ebubekir PAMUKÇU şıir nuişt. Zazaki ser qalengı vet, kitap nuişt o neşrat vét. Neştar “ARYA” Vet. In neştar “zazaki karı, ırf, eidet, edebiyat o demti” ser vet.

Serré 18 temuız 1991'ıd İsveç Stockholm'ıd şı rehxmét. In mérg in ayı lez tepıştış yı arbé İstanbullıra wı tepışt.

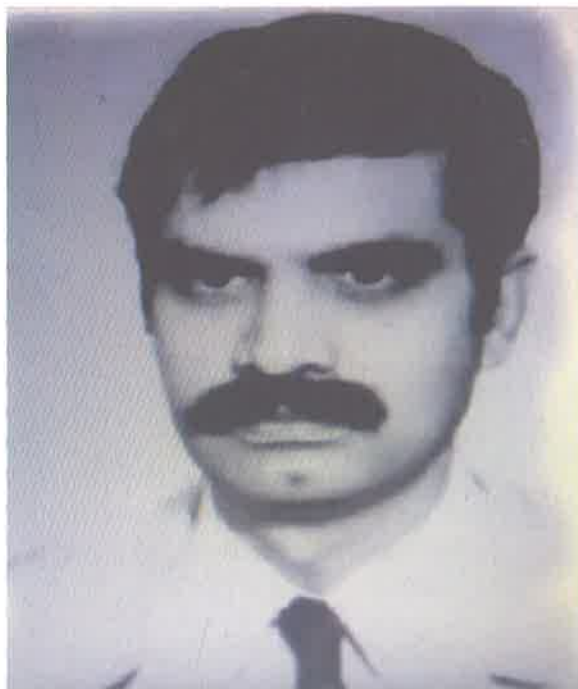
Zun o kare zazu zaf qimétdar yo serdar xui kerd vin. Zun zazaki dém vérira bin zaf yo zehxmét pılıdıb. O ser zaf hxesab vırazyé o hemaz hé vırazyén. Şar zazu zaf neçarıb, ayrı daré xuiwa fékir nişken wıharti bıkir o yı bénté xuid bı cuiyin. Ez bawer ken ikéya péy şar zazu zun o kare kultir xuir wıharti ken, wıhar zun xui véjyen o yir wıharti ken, qıjun xui awké zun dadié xura hxeyat yın awk dun. Biyaé kuék xui ser juiyén, o renguné xui zun o kare xura gén.

Yo mılet zun xura qérfiya se hezaz kuen cı, hin nişkema xui bunc pie. Puiçi kot dar se aya dar hin hét mérgia şına, puiyay” kot zun se aya mılet hin kuekira qérfiyena. Cuiyayış aya mılet cuiyayış mérgo. Zun cuiya se mıletiz pa cuiyena, karı cuiyen, dém aya mılet pa cuiyen. Ceğddari serdariya, xet diya aırdır se gera aya cıt ver şior, bezrı cıkıur, awkdayış ser bıb, pawıtış bıb, çınayış bıb, çınayış bıb, arış bıb, potış o vıraştış bıb, zehxmetkaré gera bıbig wer tumın bior sıfrı ço buer tira yo tum bir. Çido bie renç tedı tum niben o nézd céwid qimét yı çiniuk. Zun wıhartira ben zerguin, zerguiné zun zerguiné mawa.

“Zun ma ho mara wıharti wazen xeweré şıma pé esta!”

“Zun ma renguné maw!”

Nuiştış: Unbaz RENÇBER

zaza

Ez yo zuna
Tı wıhar mı nivic se ez seken
Ez ha xelyen hebere tui pé esta!
Ez ha xelyen ez ha miren

Ez ha miren
Tı he semed mı seken?
Ez ha xelyen heberé tui pé esta!
Ez ha xelyen ez ha miren

Tı ke xuid pé mı qal niken?
Tı ke xuid, qıcun xud pé mı qal niken?
Ez ha xelyen hebere tui pé esta!
Ez ha xelyen ez ha miren

Tı dadi babi xuid pé mı qal niken!
Tı umbazun xud pé mı qal niken!
Ez ha xelyenu heberé tui pé esta!
Ez ha xelyen ea ha miren

Tı çewid pé mı qal niken!
Tı hé sekén?
Ez ha xelyenu heberé tui pé esta!
Ez ha xelyen ez ha miren

Tı cirunun xud pé mı qal nikén
Tı qé wıhar mı niviciyén?
Ez ha xelyen heberé tui pé esta!
Ez ha xelyen ez ha miren

Tı nizun ez ho sebenu?
Tı nizun xal mı, ez ho çı xalıd?
Ez ha xelyenu hebere tui pe esta!
Ez ha xelyen ez ha miren

Tı mektebun xud pe mı qal niken
Tı seméd mı yo xebat nikén
Ez ha xelyenu heberé tui pé esta!
Ez ha xelyen ez ha miren

Ez bımır, ez bıqıd xal tui seben,
Ez ha mirenü ez ho qıdyenu duinya pe xesya!
Ez ha xelyen heberé tui pé esta !
Ez ha xelyenu, ez ha miren...

Murad PINAR

Kuimkaré zun Çolig azun xuir o encirmunun xuir yo dehxwét kuiftun kalincu da. Kuimkar yo mişoré zun zazaki viraşt o mişori dîma Kalinc kuimkarid viraşt ikrum kerd. Encirmunun o azun xuir.

Aşmé remezunid kuimkaré zun zazu dew" gueb'id yo fitar da azun o şar xui. Piorinir afiyetb.

ZAZUND KERWATĠ

Karé zazund kerwati séni xuiyena?

Karo- kuiltir zazund kerwati yo merdımáyeya bratiya. Şar zazu in kare xui jyun xuid bıratıser o merdımati ser hol şédino. Kerwati kare mıleté zazund séni xuiyena ma inéser yo xewat vıraşt o maşımadız ini barık.

Yo merdım waxtunig yo qij xui suınet ken, erzen yéw pieş, o merdım xui hol vijnen. Yo merdimid hol yo duestatıyé yı esta se, cuaver yo unbazıyé yın bıya se, yaz yo paştyarıyé guiryawa se o merdım ay merdimid kerwati ken qij xui erzen yı pieş, inéra merdıamıtiyé xui ken hera ken pil. Yo merdım yéwid kerwati bıkırsa aw merdım o kuılfét yı kıyé yıra hxesbıyén. Ay wırd kıyé bén zé bırun cié. Yı hin nişken yo bııra kéyna bı o bıd qıjun yobınu. Numııs yın zé bıratı yo hxesbıyen.

Séni kerwati vırazyena?

Waxtunig yo merdım qij xui suınet ken xuir yé kerwa bélui ken o qij xui erzen yı pieş. Ay merdım kum qij xuir kerwa hxesıbnı se xewer duncı yıra vun —ez laj xui erzen tui pieşll aw merdıımız qewıl bıkıır se hin tedarık xui suınét kén. Seméd kewatiya her merdımira kerwati nibena. O merdım kumıra hxesken, yı yobırnıra hxeskén se ay yobınid kerwati kén. Tay tayız teklif kerwati qewılınıkén. Sebéb yınız; Yo heta eg wazen kéné yı laj xuir bıwaz yaz kéné xui bıd laj yı aw awaxt kerwati qewıl nıken. Iné sera yéwir in semedra yo teklif bıorse teklif yı péd niçarnen a: Eg teklif qewıl bıkıırse suınetıd kerwé xuir kıncu gen, cir masraf ken, vér suınét kerwa şın kerwé xui ben çarnen. Bad suınétıa pé yo aşm cuapé kerwé yı bıweş se hunc cir yo xela gen, kumıg ho o kıyed se yın pıorınır xelu gen o pa qıjun xuiwa şın qé kerwé xui. Ké kerwéz yınır dehıwet dun,yın hola hol hxewelnen. Cir dıwar sarıbırnen ziyafetu dun yın, yın zérıra hxewelnen. Eg wext yın estse yın çanruéj ké xuid ken mısafır. Kerwé xuiğ kerd raşt şawıt se, yo muidı cuapé inahew yı şın qé kerwé xui. Yız kerwé xuir, cine yır o pıoré kuılfét yır xelu gén o şın qé yın. Kerwé yınız yın ké xuid hxewelnen wuız kerwun xui merdımun xuid o cirunun xuid dun şınasnayı. Wuırd hétız yobınu merdımun xuid dun şınasnayı. Bén paştyar yobınu. Cini yın yınır bén zé wayun yın, yınır marı nıkuen.

Yo merdım qij xui eşt yéw pieş se é wırd kıyé nişkén yobınıra zewaj bıkıır. Yı hin bıré yobın hxesbıyén. Bénté é wırd kıyunıd yo hxuırmıt pil vırazyen, niyenrıı. Bawériya pil bénté yınıd vırazyena. Yınıra yéwid yo tenguné peyda bıbıse hévér kerwé vazdén paştyarı dun yobınu. Kerwati kare mıleté mad yo merdımatiya hol vırazyawa. O hol yo merdımati nawarı uméya gınawa hxeyan ma. Maz gera hét xuiıra yo karawa vıraştiya hol hét xuiıra in diesan.

Karé zazund hırı çı bıratıra hxesbıyén. Yo kerwati, dı bırazuma- mısaiıp, waygeré véw, o ayé hirınnız Réyber. İn hırı hemı bıratıra hxesbıyén.

Derheq suınétır ma yo çan çı vaj. Suınet kéyra ho ben o suınet séni véjyo wari?

In derheqıd zunayıg umo gıno m ama nıné zun, islamiyetıd suınetkerdış yo farzéko suınet. Gera ço suınet vıraz. O waxtunık ma unıén şar bııra suınet zaf mıletunıd ho vırazyen. Vér islamiyeta wetıdız suınet bıb ı suınet vırazyén. Inéra gueri dém kare insunıd suınet şın gınen Sébiu, Sébiund – Séwi yınıd suınet vırazyén. Tarih séwıti teqriben şın gınen 6-7 hxezar serru. Yına wetız şın gınen neolitık çağ. O mıhxalıd hırı serkéşışun Kéy-Bela seméd nefıs xuiwa suınét xui kuekııra tırakérdin. É kéşışun bınuz serra tırakérdin. Çıg estıg awıg ho dém hévérıra ho xuiyen yen gınan hxeyan ma 9-10 hxezar ser cuaverrıra vıraşté xui guıret ho yen gınen hxeyan waxt ma.

Ariedaiş o nuiştış: **KUEZVILIK**

Kuimkaré Zun Çolig o Kuimkaré Zun İstanbuél derheq zun zazaki ser 21 Sibab 2014'id Meclis Tuirkiyad derheq zun zazakid yo diyarı da. In biyarid;

Serdar Kuimkaré Zun, Karı o Dém Zun Kuimkaré Çolig İbrahim BUKAN, Serdar Kuimkaré Zun o Karé Kuimkaré İstanbuél Hıdır EREN o pa paştyarun yın , o Mebuis Çolig Mir Prof. Dr. Eşref TAŞ pia, derheq zun zazaki ser yo diyarı da neşratu.

In diyarıd diqat unt vatiş o diyaré "UNESCO" . 2009'id "unesco" vatiş xuid diyar kerdıb vatıb "türkiyad punç 85) hxew zun hé "tehlíkê Şıktayid" in pun zununra yoz "Zazakiya" diyar" yınra eg qalnieb o ninuis mektebund teğlim yi ni virase nizdira in zu hin qal niben. In şarig ho in zunra xun xura "xesyén" - qérfiyén o zuniz ben vin.

Kuimkaru in diyaré xuid veng da serwézir tuirkiya o wezirun yın. Het binaz veng da şar xui.

In diyarıd serwézir tuirkiya o dwwleté tuirkiyara waşté xuid va:

"Ma wazén; zun ma bin emir "Anayasa kuir",

"Ma wazén; zun ma zazakiz mektebund bior wendiş"

"Ma wazén; zun zazakira yo "TRT TV O RADYO" bıb."

"Ma wazén; neweşxunu o karxunun dewletid zunungé zun zazaki ujad ca bir. Xızmetkar wa zazaki bızun."

"Ma wazén; kuimkarig hé zun zazaki ser xewat ké yınir yo paştyari bıb."

"Ma wazén; cewaxşir zazunıd karı bıb, o xeratxuné viraz wa şar ma kare xuid guırı bıkir. Wa çewaxşir maz ver şior."

In diyaré xui dosyund dé serwézir tuirkiyaw o wéziru ayég Eleqedar in guiruné.

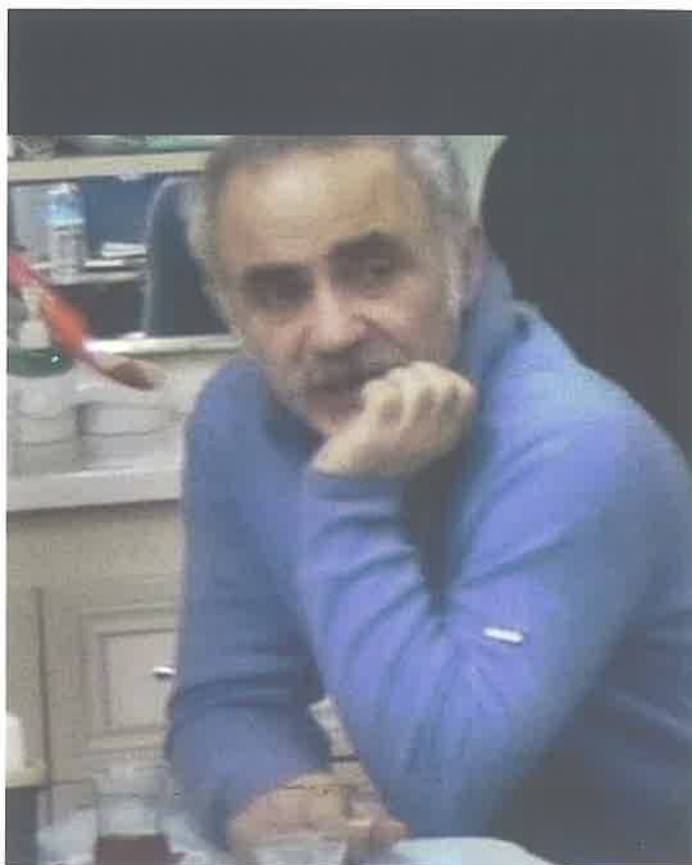
Diyaro biniz mileté xuir ker wıhartiyé zun ser.

Biyunseré Faruq EREN

Derheq hxeyat Faruq EREN o derheq xewaté yi.

Faruq EREN 17.08.1957'id umi duinya. Cé biyayé yi qezé Dersim Munzur'id umi duinya. Mektéb xuiwo eiwil Pulur'id wend. Dima şı Xarpié 翻 id dewum kerd. Mektéb werti şı İstanbuelid wend. O kar o guiri ser İstanbuelid xéwtiya. İdolojiya rençberi ser fikra o nizdiyé siyasete kuirmuncid ser fikra. Cuapé karo o xewaté derheq S. Kirmızıtopra o unbazun yi ser fikra. İstanbullira fitiliya şı cewaxşir xui Dersim. Ujera şı Erzinguñid qeyt xui Ens-tituyé Erzinguñid viraşt. Guré yo aşm şı mekteb. Péd umi pulur. Ujad kitab rençberé ser wend. Mesele kuirdki fikra. Serré 1978'id şı qerikuesid Ensitituyé Qerikuesid qéyit xui viraşt.

In waxt dima zun xuiser fikra. Cunta dima hédı hédı hxewliya zun xuiser, derheq zazakid nuşté wén, Ebubekir nuştış xuirra cir şawit, çupapé Ware, Kormişkan, Desmala Sure, Tija Sodiri.. ser xeweşdar bı, binéna zazaki ser xéwtiya wend. Unbazig véjyé tever yınra xewerdari viraşt, yo binir nuşt.

Derheq zun zazaki ser xewatig virazyén, ayınıg xewaté yın bin yaz zun zazaki ser yo şayış yın bin, awaxt dest İsmail SÖYLEMEZ'ra zazaki ser yo nuştış "Miraz" vet. Ayé sera unbaz yo bin sınısné. Sere 2007'id "Miraz" sera ay unbaz younbaz Çoligra, İsmail'liz Malatyara şın İstanbuel. Faruk o pa çan unbazuna ujad yén pieser. Hot hês tén. Hım yo binu şınısnén o himiz derheq zazakid qalkén, yo binra paşt gén. O mişoré xuid derheq zun zazakid yo kumkar ser ğıyalén o in ğıyali serra bén vıla. Yo ser cuapé hunc İstanbuelid yén pieser. Puncies şıyes tén yén pieser. In pieser umayış xuid hunc kuımkarı ser qal kén. Unbazun yınra yo vun ma "derheq zun xuiser ma yo vaqif ruin." Unbaz yın İbrahim yınra vun "quiwét ma vaqif nişın. Derheq xewaté zun ser en hol dernega – kuımkara. Ma hévér yo kuımkar ruin. Ma umé pie se awaxt ma éşkén vaqif ruin." Yo çana unbaz yın vaqif ser fikrén. O yo unbaz yıniz loqantaciw. Wuiiz yınra vun: "ma lokantad derheq zun xuiser ma yo dehxdet bıd. Aya dehxdetıra çı qezenç umise ma seméd vaqifa xerc kén."

In qalkerdiş xui serra otrı yo qerar gén o wirzén we. Guiré vaqır ay unbazig hé İstanbuelid yınir verdén. Unbazig Çoligra, Malatyara teverra umé ay gérén a şın. Guiré dehxdet o vaqif unbazun İstanbuél mılıd munen. Yız yo dehxdet virazén la dehxdet yınra peri zaf kém yen. Perig yen vakıfir nivejen. Aryar o peri hxeyan 2011 yundes yınıd munen. Dı hxezar yundesid üniversite Çolig zerheq zun zazaki ser yo diyarı kena. In diyaré zun zazaki ser xéliek zunkar o nuştıkar Çoligid yén piehet. Ayé serra tay unbaz derhek zun xuid ihtiyacé kuımkar nişu kén. O ayé serra ay unbaz İstanbuelid yo kumkaré zun zazaki nunrı. Faruq Hocaz niun ay unbazun cagen.

Faruq EREN 2018'id şı rehmet. Şar Zazu yo Serdar Reybertiyé zun xui kerd vin.

Faruq Zérra wıhar zun xui véjya zun xui wıhartı kerd. Pieserumayéd tim vatın "zun ma xuiser yo zun o zazé xuiser yo mıleta. Zun zazaki ser gera ma xewat vıraş niu in zun ben vin."

Şar zazu hin hişar zun xui bı o réybér yın hin hé zun xuir wıhartı kén. Karun zun xui dun arie, nuisén o hé qıjun xui zun dadiyé yın muısnén. 2007'id derheq zun ser des té zuar umén pieser la ér hxezar hé yén pieser . Kuımkar zun zazaki ser bı zied. Neçaré bıbiz hé di hédı yo verşıyayış ho virazyen. Réybertiyé unbazu Ebubekir, Faruq o réyberun binu zun zazaki ser yo ceğdı kerd a, in ceğdı her ruej ho ben hera.

Yı şı rehxdet zun ho cuiyen. Céy Qebré yın cennetıb pa merdun ma piorına.

Nuştış yı: Unbaz RENÇBER

ZUN DADİ - ANA DİL

ZUN O MA - YAZ ZUN MA !

Zun çıta? Derheq cuyayış insunid her çi tira yen vatiş, diyen feğmkerdiş o vatişıra, riezkerdiş hxarfu meğné xui gén o hxarfun ra qalçık véjyén wertı. Sot, feğmdari o rieztiyé qalçıkun ra zunıra vatiş yen wertı. Iné serra zun, vatiş xuíra bénté insun o milletid yo akitnumo. Kuekar zun serra yo binu feğm kén o qalkerdiş zun serra bénaté xuid yo akitnumı virazén. Rieztiyé hxarfun ra cuiyayış xui o qaydé kuekar xui virazén o nunruı.

Zun; çımkerdiş, feğmnayış o ğiyalé xui qalçıku serra qalı yaz nuştışıra diyare ben o in ceğdıra yo malumat diyen qarşı. Milet zun xui ser dozilim, karı, senaat, ıf o eidét xui kumarnen o cuiynen , hxeyat dun cı.

Ver şiyayé yo zun o rueyayış (vılabiyayış) yı, o merdimmıg kum yo zunraw, wı yı hé vér xuid şuiğılınen, kumarnen. Iné serra yo zun hxaceté rumitiş o senaat ni virazn o nivej wertı, o zun ben keçel o hédi hédi qalkerdişıra, cuiyayışıra ben neçar o qédiyen. Ayra; ver şiyayış yo zun o, zun gera xui daim bı şuiğılın o bı kuımarn ver ber.

21 SİBAT RUÉJ ZUN DADİ DÜNYA

Piyatiyé Miletu muisnayı, ilim, karı o kumarı (UNESCO) Pioratiyé kuımcar, 1999 serrıd qerarıg guiret, 21 Sibat —Ruéj Zun Dadiun Duinyall qewıl kerd. 2000 serunra cuapé pioré duinyad zaf zunatiyé ser yo paştıyari dayış diyar kerd. Inéya pé hin —ruéj zun dadiun duinyall diyar bı o in ruejid hin binbarek bı.

21 Sibat 1952 in serrıd; Bagladeş paytext yın bajar Dekka'ad, —herekét zun Bengall mensuib in zunra zaf talebe zun Bengal ra, elfabé zun xui ser nuştış o wendiş waşt. In waştış yın serra Pakistan in waştış yın qewıl nikerd o iné serraz talebu, qerar Pakistan rexna, pretesto kerd. Aw pretestod zaf talebé kişyé. Iné serra 21 —Sibat zun dadiun duinyall qewıl bı o in ruej hin diyar bı.

Piyatiyé Milletu DERHEQ ZUNUN Duinya ser malumatıg da; Duinyad texmin yın guerıra 7— 8 hxezar zun hé qal Bén. Dünya ser in zunig hé qal Bén 7—8 hxezarunra nizdiyé nimo yo des hxezarunra tay tén qalkerde yın ést. In zununra 4/1'yınra 1000 tenunra tay tén hé in zunu qalkén.

Duinyad zaf zun hé tehlikidé o hin hé Bén vin. Misal; Hindistun'nıd 198, Avustralyad 108, Piyayé Devlete Ameriqad 190, hé tehlikid, hé Bén vin. In zun kot riezé zunun vinbiayu.

Tuirkiyad hali hxazırıd 38 hxew zun hé qal Bén. In zununra 18 hxew zun hé bin tehlikidé. UNESCO atlasıg yın vet tedı diyar kerd, vatiş yın guerıra pioré DÜNYAD 2.500 hxew zun hé bin tehlikidé, hé Bén vin.

UNESCO ay zunig hé bin tehlikidé; —ŞIKTAYIII (vulnerable), —AKERDIRA TEHLIKIDII (definitely), —RAŞTİRA HO TEHLIKIDII (severly endangered), —ZAF HO TEHLIKIDII (critically endangered) o —BİU VİNII (extinct) qetogoriund guiret bin dést.

Zunıg **-Ğıktayıb**”bénté beli qijunıd qal ben o kiyed zaf qal niben ina yen feğm kerdış. In qetagorid Tuirkiyad —ZAZAKİ, ÇERKEZKİ, ABAZAKİ, ADİGECEKİ, KABARTAYCAKİİİ, zé in zununé hé tehlikidé.

-Raştara tehlikidll in qatagorid; zun dadiyé xui qij zaf nizun, zaf tay qij zun dadié xui zun qalbik. Qij zun dadié xui nimuisén. Tuirkiyad in qatagorira; Lazki, Abhazaki, Süryaniki, Hemşinki, Pontuski—Rumki, Romanki, Ermenikiyé meğrewkiy.

Zunig hé tuirkiyad yınra ayig **-zaf hé bin ehlikidé**” yınra téna extiyar qal kén, yin qijyer feğm kén la nişken qalbik. xuért o qij zun dadié xui nizun o nimuisén. In zun; in qatogorid gir-yen dest. Ina qetegorira gueri Tuirkiyad Gagauzki, Ladinoki, Turoyoki, **-zaf hé bin tehlikidé.**”

-Tehliko kerto péyınll zunig hén in qatagoridé **Hertavinki** o **Manavkiy.**

Tuirkiyad; zunig in nizdira bi vin iniyé: **Ubihki** o **Mlahsokiy.**

Zazaki bénté zunun **-Şıktayundll** ca guiret. Zazaki ser yo teğlim çiniu, nuştış çiniu, wendiş yi ser çinu ayra ho ben vin. Tuirkiyad nizdiyé 8—10 milyun zun zazakira insun est. Zun ma bénté zunun **-şıktayundll** ca diyo cı. In, hét mara zaf çido qerqılyayı yo guiro. Yo merdimıg mensuip in zunnio, kalıkun xuirra seni miras guiret se gera bı hxeweln qijun xui. Gera qarşı in zun xui, xui mesuil bıhxesebn. —zunra qérfiyayış kuekra qérfiyayışll in guerıra dadi o buabi qijun xui kuekira gera ni qerifn. Zun dadiyé xui, ırf o eidétig yınra guiret qijun xui bimuisn, yin kuekira niqerifn.

Yo aqit mileté ma mar zun o karrı zun maw. ma gera qarşı zun xuiser in mesuilé xui biar ca. Cuiyayış zun zazaki; ma dadıra in karrı sénig guiret ma gera xuid bıcuin, bı kumarn o qijun xui bimuisn. In derheqid; guma verin dadi seni dadiyé xuirra yo şiret o karé zun guiret se ay gera bıd qijun xui. Ayra; zun guma verin kiyed érziyena, kiyed gera qalbı. Cuapé te-vera, mektebid o xeyatıd. ma zun qalbik, ma pé zun xui hxeyat bıcuin se, ma numé her çiyu zun xuirra vaj o ma pé zun xui kare xui bı se, zun maz mawa cuiyen, wuz mawa ben zerguin o ayig ma dıma yén yınidiz hxeyat vinen.

- **“ZUN QALKERDIĞRA NEBAT AWKIRA BEN ZERGUIN!”**
- **“ZUN QÉDĞYA SE HXEYATĞZ PAÉDĞYEN!”**
- **“ZUN MA HO MARA WIHARTĞ WAZEN XEWERÉ ĞİMA PÉ ESTA?”**
- **“MERDIM BĞE ZUN HXEYATIRA NĞ HXESBĞYEN!”**
- **“ZUN; EMUNÉT ALLAYO, YI DO KALKUN MA YINGZ ARD DO MA, MA XUID KUAR NĞEK MAZ BID QIJUN XUI!”**
- **“HATIRAD DADĞ O BUABĞ MAD ZUN!”**

ZUN DADI – ANA DİL

ZUN O MA, YAZĞ ZUN MA

Dil nedir? insanların yaşama dair her şeyi anlamlandırmak ve ifade etmek için harf dizimi yoluyla yaptıkları bir sözcük – harf dizisi'dir. Her dilin harf dizimi ses ve anlam esasına göre şekillenir. Bu anlamda dil, toplum bireyleri arasında bir toplumsal sözleşmedir. Toplum, kullandığı dil ile oluşturduğu harf diziniyle yaşamsal ve toplumsal kurallarını belirler.

Dil; İnsanların gözlemlerini, duygu ve düşüncelerini sözcükler aracılığıyla sözlü veya yazılı bir yolu ile karşıdakine ve geleceğe aktarma aracıdır. Dil, aynı zamanda bir toplumun ortak iletişim ve işleyiş aracıdır. Her toplum dil ile bilim, kültür, sanat ve edebiyat yolu ile her türlü değerlerini örgütler ve yaşamsallaştırır.

Dilin gelişmesi ve yaygınlaşması o dile mensup birey ve toplumun dili aktif kullanması ve üretim ilişkilerinin ve araçlarının gelişmesine bağlıdır. Dil belleğinin kendini yenileyip gelişmesi bu ilişkilerin sürekli aktif olmasıyla ilişkilidir.

21 ŞUBAT DÜNYA ANA DİL GÜNÜ

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Genel Kurulu, 1999 yılında aldığı bir karar ile 21 şubat günü "Uluslararası Ana Dil Günü" olarak kabul etmiş ve 2000 yılından sonra dünya çapında kültürel çeğitliliği ve çok dilliliği desteklemek amacıyla "dünya anadil günü" olarak kutlanmaya bağlanmıştır.

21 Şubat 1952 yılında Bangladeş'in başkenti Dakka şehrinde, **Bengal Dil Hareketi** mensupları olan birçok öğrenci tarafından Bengalce alfabesiyle yazabilme ve Pakistan tarafından Bengal dili olan Bengalce dillinin de resmi dil olarak tanınması taleplerini içeren ve Pakistan'ın Bengalce dilini tanımamasına yönelik protestoda öldürülen öğrencilerin anısına, —21 Şubat Dünya Anadil Günü olarak seçildi.

Birleşmiş Milletlerin Dünya dillerine ilişkin paylaştığı verilere göre dünyada yaklaşık 7 – 8 bin dillin konuşulduğu tahmin edilmektedir. Dünya üzerinde konuşulan bu 7 - 8 bin dillin yarısına yakınının 10 bin kişiden daha az mensubu vardır. Bu dillerin 4/1'ini konuşan sayısı 1000 kişiden azdır.

Dünyada birçok dil kaybolma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Örneğin; **Hindistan'da 198, Avustralya'da 108, Amerika Birleşik Devletleri'nde 190 dil yok olma tehlikesi yağıayan diller sınıfına alınmıştır.**

Türkiye'de ise 38 dil halı hazırda konuşulmaktadır. Bu dillerin içinde 18 dil ise tehlike altındadır. UNESCO tarafından yayınlanan atlasa göre dünya genelinde konuşulan dillerden 2.500'ü kaybolma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

UNESCO tehlike altındaki dilleri; —KIRILGANII (vulnerable), —AÇIKÇA TEHLİKEDEII (definitely), —CİDDİ ANLAMDA TEHLİKEDEII (severely) endangered),

—**SONDERECE TEHLİKEDEII** (critically endangered) ve **-KAYBOĞMUĞII** (extinct) kategorileri altında ele almıştır.

Dilin “**kırılğan**” olması sınırlı şekilde çocuklar tarafından konuşulması ve ev ortamlarında ise fazla konuşulmaması anlamına gelir. Türkiye’de konuşulan dillerde “**kırılğan**” kategorisine giren diler “**ZAZACA, ÇERKEZCE, ABHAZACA, ADİGECE, KABARTAYCA**”, gibi dilerdir.

“**Açıkça tehlikede**” olan diler kategorisinde ise; çocuklar tarafından anadillerini öğrenme oranları oldukça düşük olması. Türkiye’deki dillerden bu kategoride ele alınan diler; **Lazca, Abhazca, Süryanice, Hemşince, Pontus -Rumca, Romanca, Batı Ermenicesi**’dir.

Türkiye’deki dillerden “**ciddi anlamda tehlikede**” olan diller kategorisinde ise toplumun yaşlıları tarafından konuşulan ve orta yaş tarafından anlaşılacak ancak çocuklar tarafından bilinmeyen ve çocuklara öğretilmeyen dilleri kapsıyor. Bu sınıflandırmaya göre Türkiye’deki dillerden, **Gagauzca, Ladino ve Turoyo** “**ciddi anlamda tehlikede**” kategorisinde diler.

“**Son derece tehlikede**” olan diller kategorisinde olanlar ise **Hertevince ve Manavca** dilleridir.

Türkiye’deki dillerden kısa süre önce kaybolan diler ise **Kapadokya Yunancası, Ubihçe ve Mlahsoca** dilleridir.

Zazaca’nın “kırılğan” diller arasında yer almasının temel nedenlerinden biri eğitim dili olmayışıdır. Ülkemizde Zazaca dilini bilen ve bu dile mensup yaklaşık 8 - 10 milyon kişi vardır. Dilimizin “kırılğan” kategorisine girmesi bizler açısından üzücü bir durumdur. Bu dile mensup olan her bireyin geçmişten devir aldığı kültürel değerlerini, kendi aidiyetini yaşatması için buna karşı kendini sorumlu hissetmesi gerekir. “Dilden kopuş kökten kopuştur” kaygısıyla aileler çocuklarının köklerinden kopmaması için geçmişten devir aldıkları dil ve kültürel değerleri çocuklarına aktarmalıdır.

Toplumsal sözleşmemiz olan dilimize karşı hepimiz sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz. Zazaca dilinin yaşayabilmesi için dilin ilk yaşamsal ayağı; annenin geçmişten devir aldığı dil mirasını çocuğuna devretmesi, aktarmasıdır. Evde, iş yerinde, arkadaş ortamında ve yaşamımızın gerekli olan her alanında dilimizi konuşursak, yaşamımıza dokunan her şeyi dilimizce ifadelendirmeye çalışırsak dilimiz de bizimle birlikte gelişir ve gelecek nesillerde yaşam bulur.

Kuimkaré Zun, Karı o Dém Çolig Derheq ruéj 21 Sibat 2019 Zun Dadiun Duinya zun Zazaki ser xewaté yo şéniyé zun viraşt. Şéniyé zun zazaki ser ca da qijun wendikarun zazaki. Mektebun Daré yénira;

Daré yéni mektéb Mevlana niunin o Mektéb İMKB Atatürk niuninra talebé zun zazaki ser ders vinén; derheq 21 Sibat 2019 zun dadiun Duinya ser yo xewat viraşt. Viraşté xewaté xui, dehxweté Kuimkaré Zun, Karı o Dém zun Zazaki Çolig serra; karxuné şaristuné Çoligid, viraşté xui ina şénid diyar o kay kerd.

Ina xewaté xuid; zazaki şiir, lawik, tiefekira vatş o kayé wérti ser yo xewat diyar kerd. Kayé xuiwa wértid kéna waştış ser yo kay viraşt.

ZAZA ALEVİYUND MUSAYĞI

Pioré duinyad Aleviyund yo qéydi musayibé esta. La Alevi zazund xuisera, yoné qédiwa. Qalçiké musayib zazaki yo qala, vatiş. —musayibll yaz —musayebll (in vatiş, muisnayişra numé xui gen. Unbaz paştyari dun unbaz xui her guırı yo binu musnén o yo biratiyé yin niyena piera) qalé musayibé yoné qéydi hxewliyawa zunun binu. Zazakid —musayibll unbaz xuir réberiya, paştyariya, biratiya. Het binaz biratiyé axréttiya. Musaibé şar binunıd bénaté dı unbazun zewajnayunıd virazyena. Aleviun zazund bénaté dı xuertun eizewunıd virazyena. O wuird xuérttiz, kiyun xui xewerdar kén o ina biratiyé musayibé wırd kuılfét kiyu verd o rızé yınra virazyena. virazyayé ina musayibé ser bénaté wırd kiyund qetmuné o qilierté- zénginé ferq nikená, o kiyunra ço ina yo ferqiz nie çımnen, niunien cí. Yo unbaz derheq unbazé – musayibé ser unvarun xuirá yo unbaz dı o wuir hemınu pie kerd se, kiyun xuirá vun. Wird iyuniz tesdiq kerd se, bénaté é, wuird unbazund yo musayibé virazyena. ina piayité yin serra ay wuir dunbaz hin hxetan péniyé eimir yin yo binnir riyardar o paştdar yobinuné. Iné serra bénté é wuird kiyundiz yo merdimati virazyena yo paştyari niyena pie.

Zazund musayibé kari o ırfrá yena. Ina biratid Pir yaz Çem cir nie hxewjiyena. Ser yo zuartiyé inukerdiş çinikar. Irf o karira bestayış xui gen. Aleviun zazund musayibé birati serra tépşiyena o zaf qimet diyen cí. Zazund kerwatiz otırra. Musayib her çı yo binunra mesuil. Pioré guıru ser musayib suez dun yobinu. Suezun xui serra çido xırawra ra xui duir gén o nikén. O tım çım yin ho yobinu ser. Kar o guirundiz paştyariyé yin tım yo binunir bena.

Musayibunra yo eg bijéwij se, musayib bin kiyıra yéw gen xuihet, o cir xeluniz gen çan ruéj cuaver şın ké musayib xui. Ruejun véwid musayib xuir ben réyber o paştyari dun cí. Wıhar kiya qimet dun musayip xui. Tım cé yı ho gueşo berzunıddo. Waxtunig véw kéy buabira hxewelnén un ké zumay, musayib o zuma véjyén sér bun. Yo dest yınıd şeker dest binıd say ést. O yo hettaz guéşé yo peşkir ho yin feka. Waxtunig véw aspar un fék bér yı cuarra şeker o peri kén véw sar o sayu erzén saré véw. Cuapé véw astuera un war o bén zeri. Xuért bénté xuid guevend kayken o şeni nunrı. Bı şu se, zumé un fékbér unbaz yı yarira dun zumayır paştıé yı kuén musayib se yı paven. Zumay ken zeri. O véwı hin qédiyen.

Véwıg qédiya bad véwiya yo dı ruéj cuapé musayib o ayig pa umé wıhar kiya musayib yı xelatu dun cí o yin kén raşt, kén ceğdı yin weğırnén şawén ké xui. Musayib cini yiniz way yobinu hxesbiyén o qij yiniz bi se, zé qijun xui hxesibnén o yiz bénaté xuid zé biru hxesbiyén. Qij yiniz musayibra vun —buabill o dadiraz vun —dadill yiz zé dadi o buabié xui hxesibnén. Eg musayibunra yo bımır se, o bin unien qijun musayib xui. Zé qijun xui wıhar yin véjyen. Aleviun zazund musayibé bié yarra wet herçi yin yo hxesbiyen.

Zazund kuımkaré musayibi pioré şar zazund cuaver biya. (muhtemel estig, se ser cuaver şar zazund yo kuımkaré musayibé yin biya.) zazund musayibé, biratiya, du-estatiya, unbaztiya, paştyariya, holi ser hol yo insunébia. Çı yazıq ki, ér şar ma ina -

biratéra kot duir. O iké ğeletéra Şar ma Aleviun niund ina birati virazyena. zaf eide-
tun zazunra musayibéz kot hezaz waxt feka mara gireta berda.

Nuştış yı: Mehmet AŐKIN

HewelnayıŐ yı: İbrahim BUKAN

ALEVİ ZAZALAR DA MUSAYİPLİK / SAĞDIÇLIK

Tüm Dünya Alevilerinde Musahiplik bir Şekilde vardır. Ama Zaza Alevilerinde Musahiplik farklı ve kendine özgüdür. Özü Zaza'ca bir kelime olan Mısayıv/Mısayven kelimesi başka dillere farklı formasyonlarla geçmiştir. Mısayım/Mısayven kelimesinin Zaza'ca da karşılığı= Yol kardeŐliđi, Ahiret kardeŐliđidir. Musahiplik öteki Alevilerde iki evli erkek arasında tutulurken, Zaza Alevilerde tam tersine evlilik çağında ki (Zaza'ca=Eızew) iki delikanlı arasında aileler ininde onayıyla tutulur. Alevi Zazalar da musahipler arasında sınıf, konum ve zenginlik farkı aranmaz. Birbiriyle anlaŐan, yol arkadaŐlıđı yapabilecek olan iki delikanlı Musahiplik tutabilir. Yine öteki Alevilerde olduğu gibi Zaza Alevilerde Musahiplik için Pir ya da Reyber'in Cem töreni yapması zorunluluğu da yoktur. Zaza Alevilerde Musahipliğin yeri kardeŐlikten de evvel gelir. Musahip olan iki insan artık birbirlerinin her davranıŐ ve eyleminden sorumlu ve ortak kabul edilir. Dolayısıyla da Musahipler biri ötekine karşı sorumluluğu gerekir. Her türlü fenalık ve kötölük ile yüz kızartıcı suçlardan uzak durur. Uzak durmaya özen gösterir.

Musahiplerden biri evlendiğinde öbür Musahip düğünden bir iki gün önce ailesinden birileriyle birlikte, hediyelerle birlikte evlenecek olan Musahibinin evine gelir. Düğün boyunca Musahibine yoldaŐ olur. Düğün boyunca Musahibin yeri düğün evinin baŐköŐesi olur. Gelin baba evinden damat evine getirildiğinde eve alınmadan önce damat ile Musahibi/ Sağdııcı dam üstüne çıkarlar. Bir avuçlarında birer elma öteki ellerinde de ağızlarının önüne tutukları renkli bir atkı olur. Gelin at üstünde damın önüne girilir. Damat ve Musahibi avuçlarındaki kırmızı elmaları gelinin baŐına bırakırlar. Çocuklara madeni paralar ve seker atarlar, gelin içeri alınır, damatta Őakadan düğüne katılan gençlerce dövölüp, iteklenerek eve sokulur ve düğün son bulur.

Düğün bitiminden bir iki gün sonra Musahip ve birlikte gelenler değerli hediyeler verilerek uğurlanırlar. Öteki Musahibin düğününde aynı ritüel tekrarlanır. Musahiplerin eŐleri kardeŐ kabul edilir. Yine Musahiplerden birinin çocukları öbür Musahibin çocukları kabul edilir. Musahiplerin çocukları babalarının Musahibine babalık, eŐinende analık diye hitap ederler. Musahiplerden birini ölümü halinde ölenin çocuklarına ve evine Musahibi bakmakla yükümlü olur. Sözüün özü Zaza Alevilerde Musahiplerin yardan başka her Őeyleri birdir. Ayrılık gayr ılık yoktur aralarında.

Musahiplik kurumu bir vakitler Alevi Zaza toplumunda (olasılıkla yüzyıl öncesine kadar tüm Zazalarda Musahiplik kurumu vardı) Dostluğun, kadirŐinaslıđın, ahlakın, doğruluğun ve iyiliğin ve insanlığın harcıydı. Ne yazık ki günümüzde Zazaların öteki değerleri ve kurumlarında ki Erozyon gibi Musahiplik Kurumu da ciddi erozyona uđramıŐ durumda. Günümüzde Alevi Zazalar arasında da artık Musahipliğe nadiren rastlanıyor.

Not= Bu makale Mehmet AŐkın tarafından Kuzey Zaza'cası ile kaleme alındı. Sayın İbrahim BUKAN tarafından Merkez Zaza'ca sına uyarlandı.

13 Şubat 2019

21 SIBAT 2019 şeniye zun zazakid; Kuimkaré Zun, Karı O dém Zun Zazakiyé Çolig ina şenid yo dehxweté lueluniz da encirmunun xui. In dehxwe cé şımtxé karxı— kultur Şaristuné Çoligid da.

Dehxwetkar ma, in ikrum luelunra zaf kéf weş ménd. Inéya pé kuimkaré zun Çolig kare wér zazun serriz xewatu virazena. Şar ma; yo guirid wer bıb se tra zaf kéf weş munen!

Şéniyé zun zazaki ser; Talebé IMKB Atatür Mektéb Niunin mektéb Daré yeni 21 Sibat 2019'id zun dadiun duinya ser yiniz zazaki šiir, lawik va o yo kayé wérta viraşt.

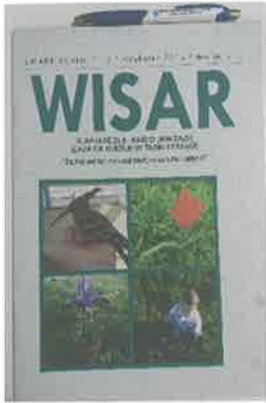
21. SIBAT 2019 şeniye
zun zazakira yo çan
suliyet.

Xela dayiş.

Cé ikrum.

Suérin. Suérina pelin, mastiwa, luel, luela turaqın, luelé bin toq, luelé toq, keldoş, zervet,

Vér kare zazund zimistun tim il luél pojyén. Ariş ğéli, wısari, lazuit, céw . Ardun in arişun-
ra virazén. Rére ardun yın kén tieniu pia alwén tıra virazén. Réraz ardun yo arişra virazén. Lu-
ela en weşir ardun wısari o ğélira virazyena ayawa. Ekseriyeten piyunz, turaq o qormı ben-
de. Ru him kén zere luel o himiz ben pıra. Run yı run kelı cir şın. Luela patiliz esta luela mira-
ziniz esta. ma hxeyan duiyes qéydı luél umarit. Ayéya cuar hin şıma serkin.

BUIRS KÉYNA – (QELÉ KÉYNA – “Kız Kalesi”)

Vatin; derheq buirs kéyna ser ina yo evsunı yen vatış.

Vun; ruejunra yo ruejid yo şunı dıwar xui ben vér rué çirnen. Dıwar şuni gayin o biz mieş-né. Hin ben nizdié nimruéj vér rué zaf ben germ. Şunı dıwar xui vér ruéra qémı dun fék yo déri. Dıwar xui fék déri çirnen o dero qémı dıwar xui ken diyar ben vér buirs kéyna. Uja vér ruéra binéna wenık. O tij hin hxewliyena cém şunia yeşé déri virsi gena. şuniz dıwar xui ujad çirnen o wuiz yo yeşid nişenruı temaşé dor duarmalé xui ken. Şunı unien yo mungé yı sina kuena bin yo tuim. Wuiz mereq ken cé xuiru wirzen we şın cawig munga şı cı. Vun “dé hela ez şiér aya mungé mı şı ça? Gelo bin ay tuimid çita est?” ina xui o xui vajyen o şın vér tuim. Şunı şın vér tuim eg çı şior, bin tuimid yo quıla gird esta o mungé yı germıra aya kuılıra şiya zeri xui do caw wenık. Şuniz munga dima şın zeri. şunı şın zeri unien quıl ha weta şına. Ha şına bin buirs kéyna. Şunı quılıra binéyna şın, şın unien yo ber est. Ber kena şın zeri unien eg çı bun! Eg bin buirs yo caw zaf heraw. O zere yı ho pır zerd, sim o muiré. Şunı sénig unien zerıra ayın vinen pa şaş munen. Binék temaşı ken çimun xuiru inu niken. Xui o xui vun “gelo in çim mı hé inin rašta vinen niu ina yo zuira, yo ğéwiya?”

Şunı dest etzen çitay unien raştaw. Zerdu ken xui dest unien zérd. Simin ken xui dest unien sim. Muiru ken xui dest unien rašta muiré. Kéf şuni yen şunı kefen, zerdu, sim o muiru ken xui piştı, ken xui ciewu, ayig layin ken xui mıla o ken xui desta, yo tac-nun xui sarıwa, gıştunu ken xui gıştuna. O péd geren a geren véj tever. Şunı yen vér bér unien ber qéfliya. Şunı nata zuar dun ber weta zuar dun ber seken niken nişken ber akır. Şunı péd geren a, şın zeri ayig zerıra guirét xuiser piorın vejen zerid nunruı geren a, yen hét bérıra ber ben a. Şunı hine şın zeri. hine binék zer, sim o muiru gen hxewliyen hét bérıra unien ber hine qéfliyen. Şunı hine ayig guirét ben zerid nunruı péd yen vér bér ber ben a. Şunı xui o xui vun “demek in mal ser sieğır est ayra niverden ez véj tever. Holi ayawa ikad tayé mı sarı nior ez ikera véj tever şiér dıwar xui het.” Şunı tersen cad mungé xui z ujera vejen, lezabés xui erzen tever.

Vun; şunı cad dıwar xui şın xuver gen o şın dew. Şunı dıwar xui binék ro ben kiye. Ayé serra dewij o kiyera cı persén vun “qé tui en ro dıwar ard kiye. Hema yero, tiğa binéna vınir.” Şunı vun hela biérin ér çita umo mı sarı ez şımara vaj. Şunı çig diu çig niédiu pioré yın dewijun-ra vun.

Dewijunra vun “séni çido otirin ben! Aya çı feleketé zérddia, çı feleketé simmia, aya çı feleketé muiruna ha ujada.”

Dewij cı persén vun “çı zérd, çı sim, çı muiré, tı hé çitayra qalkén. Tui hu diu çitaw? Dé mara vaj in çitaw tui diu?”

Şunı vun “mı ér dıwar xui berd yo ca. O mungé mı şı bin yo tuim, éz yé dima şiya bin tuim. Ez uniawa quılag ha şına bin tuim eg ha weta şına. Ez quılıra binék şiya zeri, ez uniaw yo ber bı a. Ez berıra şiya zeri ez uniawa yo caw zaf hera ho miverd. O zere ujay ho pır zérd, sim o muiré. Ez pa şaş menda, mı çimun xuiru inu nikerd. Mıva qé ez ha hu vinen. Mı dest da çitayir ez uniawa raştaw. Mı cad kerd xui pişt, kerd xui ciewu, kerd xui destuna o ez hxewliyawa hét bérıra ber cad qéfliya. Mı sekerd nikerd ez nişkawa ber akır. Ez péd gérawa a, şiya mı çig guirét mı hine ujad néruı ez gérawa a, ez uniawa hine ber péd bı a. Mı hine binék çı guirét ez hét bérıra uméya ber hine qéfliya. O mı hine ayig guirét mı pior ujad néruı ez gérawa hét bérıra ber hine bı a. Ez lezabés ujera véjyawa o mı mungé xui z şa xuver ez véjyawa tever. O mı cad dıwar xui şa xuver ez uméya kiye.”

...

Dewij vun — “seni çido inayın ben?”

Şunı vun — “wılay bilay ez ha raşta vun. Şıma mıra inu nikén sıwa biérin ez şıma bér uja ez şıma muéjn.”

Dewijiz vun — “hol ben. Madem çido inayın est ma şı piórın xuir vej biar o ma pé zéngınıb! Ma xuir hol yo hxeyat bırun şı. huma biar wérie wa sıwab ma şın.”

Vun dewij kéfıra bén vıla şın kiyun xui vun wa sıwab ma şı zerdu vej. Ben ruej bin. Sérsıwah dewij wuirzén we, zenglo wuiyun xui darén xui kıftu şuni şun xuver péra kuén şuni dıma şın.

Vun şunı dewiju finen xui dıma gen o şın vér buirs kéyna. Şunı dewijunra vun — “bunin! Ez ikera şıya zeri. o ez zerıra bınek weta şıya yo ber bı a. Ca ino!”

Dewij cad zenglo wuiyun xui gén o viryén kéf buirs kéyna. Bınra tuım kenén, kenén şın raşe dies. Diesiz bıne kenen şunrı, hin ben şu tari kuena yın ser. Yiz zaf qéflıyén. Vun — hin ma zaf ber tay mend. Ma şı bıaris rakuir sıwa bié dewum bıkir.”

Dewiju; o guirog kerd otır verdén o gérén a, şın kiyun xui. Arısyén kuénra ben sérsıway wuirzén we, yén pie, o kuén ceğdı şın vér buirs kéyna. Dewij şın eg çı şıér. Dewij unén guirog yın yo ruej cuaver kerdıb. Çık tıra wertıd nésen. Eg hunc biu zé vér. Dewij hine viryén cı kenen. O ruejiz hxeyan şu kenen hunc raşen dies, diesıra bınek şunrı, hunc ben şu. Guiré xui hunc otır verdén yén kiye. Vun — “ma ruej bin yén kuiré xui rumén qédnén.”

Ben ruej bin dewij unc yén vér buirs kéyna unıén eg çı bun eg guiro yın yo ruej cuaver kerde g hunc biu zé vér. Ço unien tıra ço vun qe fék zénglı in kefir nigıno. Dewij pa şaş munén. Dewij ina hırı ruej şın uja kenen unén hunc ben zé vér. Dewij vun — “ın guirıd yo guiro pil est. Biérin ma ın guırıra fek verad. İna ésenıg ma ın guirıd ma ling airdşun yo tuıfu yen ma ser. Otır ésenıg in mal ser sieğğr est o niverden ma cıras.”

Vun; dewij cad fék aya quiliz qefılén o caverdén yén kiye.

ma ina qal şarria eşnawıta dawa arye, nuşta arda şıma ver. Şımaz bıwunin derheq ina meselad çıyog vajyo ma hé hxewalé şıma kén. Hin şımawo qerar xui!

(ın vatiş qelé kéyna ser yen vatiş. İna qela ha daré yénıda. Verd yo ziaret est. O unbaz ina qela ho vér ruédo. Numé unbaz yı —teberısl tıra vun —tever destlı derheq in wuirđ qelundiz yo çan vatiş vajyen. Yo vatiş; wıhar qelé vér rué teberı zér kuen kéyné qelé kéyna...)

KUEZVILIK

- ◆ “Qal guirya se punci ho dıma”
- ◆ “Ling deja se sarı ho dıma”
- ◆ “Zér deja se gun ho dıma”

- ◆ “Zun bie wıhar quit mirçıkuno!”
- ◆ “Dar numya se daré ha yé paştia”
- ◆ “Mérg dar dest karm yéra yen!”

Aşıl biğuk

véwek

vılık

Vila çequer

Pisperiké mirçiku

Çuiy

Rextilyer

Zerçal

Tırşiké kaşu

Hak xapxapık

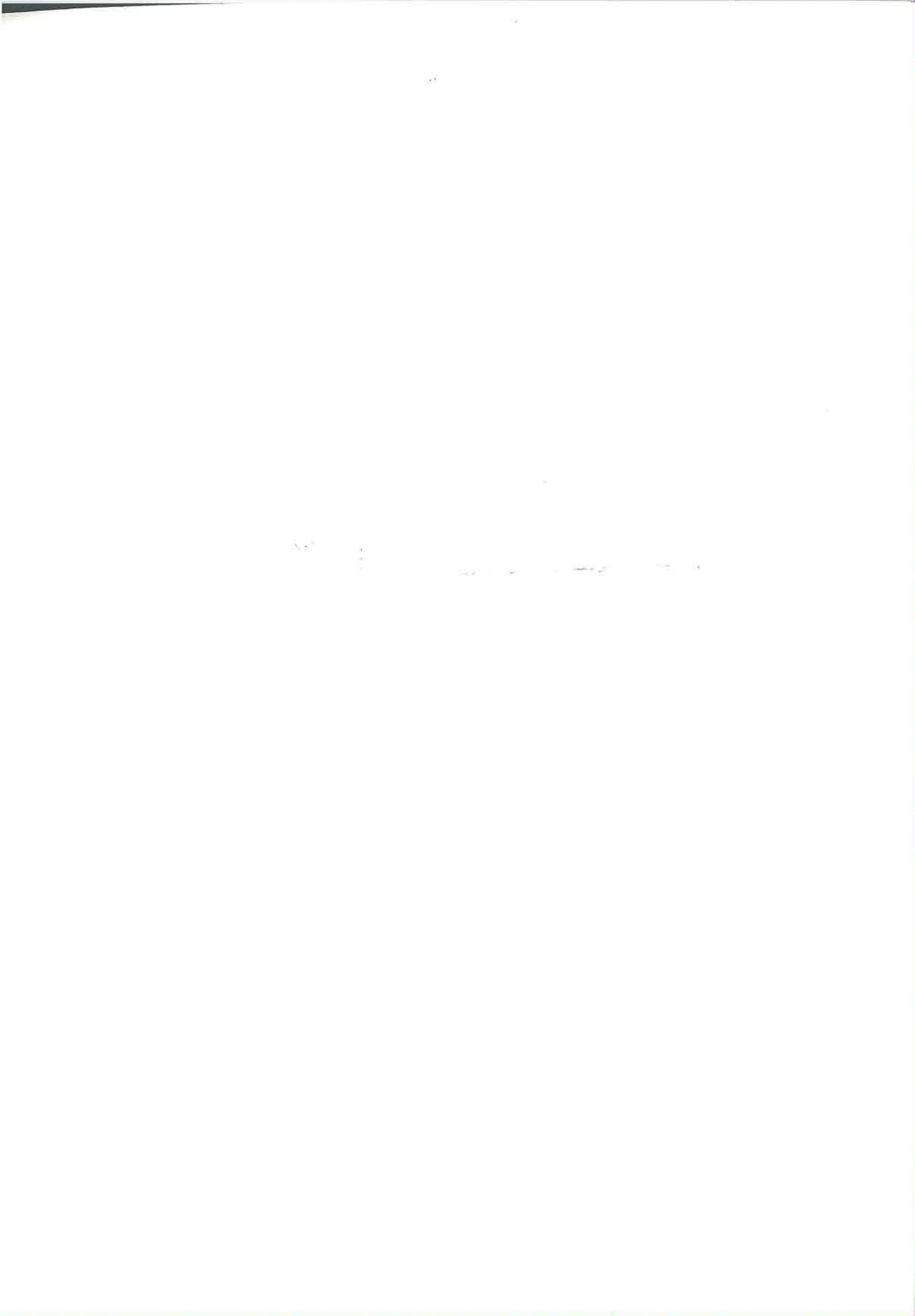
Ğeli

Gingıl

Bingöl Belediyesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın katkılarıyla.